

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет

Кафедра української літератури

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Науковий семінар
з проблем вивчення та викладання української літератури в ЗЗСО
вибіркова

Освітньо-наукова
програма

«Українська мова та література»

Спеціальність
Галузь знань
Рівень вищої освіти
Факультет

014. 01 Середня освіта
01 Освіта / Педагогіка
другий (магістерський)
філологічний

Мова навчання

українська

Розробники: Ковалець Лідія Михайлівна – доктор філологічних наук,
професор кафедри української літератури.

Профайл викладача:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=auR6gOoAAAJ&hl=uk>

Контактний телефон: +380958430185

E-mail: l.kovalets@chnu.edu.ua; lidijakovalets@gmail.com

Консультації онлайн-консультації на платформі Google Meet (середа 14.30 – 15.30)

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Вивчення курсу «Науковий семінар з проблем вивчення та викладання української літератури в ЗЗСО» передбачає можливості глибшого осмислення й набуття навичок презентації матеріалу, пов'язаного з деякими ключовими питаннями історико-літературного вивчення національного письменства учнями 9–11 класів загальноосвітньої школи.

2. Мета навчальної дисципліни:

на основі наукової, науково-методичної літератури та власних індивідуальних концепцій самих студентів, сприяти виробленню навичок викладання в сучасній школі історії української літератури як багатогранного, складного, але дуже цікавого процесу.

Переваги вивчення дисципліни:

- піднесення загальної освіченості студентів у цілому, гуманітарної освіти зокрема;
- набуття ними можливостей фахового педагогічного розвитку, необхідного для повноцінної самореалізації в суспільстві;
- формування читацької культури студентів, навичок опрацювання допоміжної літератури, зокрема підручкової, монографічної, а також узяті з періодичних видань та електронних ресурсів, і вироблення на її основі власних поглядів на проблематику викладання предмета;
- розгляд деяких ключових питань у викладанні української літератури в школі, як-от: особливостей подання вступних тем, підсумкових, проведення оглядових лекцій, залучення міжпредметних зв'язків, специфіки викладання складних теоретичних питань, а ще вивчення творчої індивідуальності письменника, літератури рідного краю та українського літературного життя в діаспорі;
- дослідження виховного потенціалу художньо-літературного матеріалу у 9–11 класів загальноосвітньої школи.

3. Пререквізити. Ефективному засвоєнню дисципліни сприяють курси: «Психологія», «Педагогіка», «Соціологія», «Риторика», а також історико-літературні курси, що стосуються українського та зарубіжного письменства.

4. Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути таких **компетентностей**:

Загальні:

- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- здатність бути критичним і самокритичним. Здатність до ціннісно-світоглядної реалізації особистості;
- уміння ставити та вирішувати проблеми, виявляючи здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність розуміти і сприймати етичні принципи, сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися норм академічної доброчесності і професійної етики;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, вміння генерувати нові ідеї (креативність);
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій для вирішення стандартних завдань професійної діяльності, зокрема іноземною мовою;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, адаптовуватися та діяти за нових умов, працюючи в команді та автономно;

- здатність брати на себе відповідальність, проявляти лідерські риси, працювати в команді, уміти поєднувати особисті потреби з інтересами колективу й суспільства, спільно виробляти рішення і брати участь у їх реалізації. Усвідомлена повага до різноманіття релігій і етнокультур.

Фахові:

- Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки, виокремлювати та кваліфікувати наукові проблеми в цій галузі;
- здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів;
- здатність осмислювати літературу як полісистему, використовувати профільні знання в галузі літературознавства для оцінки сучасного літературного процесу в Україні та світі, теоретико-літературних узагальнень;
- здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань; обирати методи й засоби навчання з педагогіки, психології, методики української мови та літератури, спрямовані на розвиток здібностей здобувачів освіти з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей, міжособистісних взаємин, усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань для забезпечення мотивувального, розвивального та інклюзивного освітнього простору;
- здатність визначати сутність і психолого-педагогічні основи процесів навчання й виховання, зміст мовної освіти в здобувачів вищої освіти України;
- здатність узгоджувати фахову стратегію і тактику, обрані технології з відомими напрямками в методиці, методами, формами та засобами навчання української мови та літератури в закладах загальної середньої освіти та закладах фахової передвищої освіти;
- здатність використовувати можливості мережевих програмних систем та інтернет-ресурсів для вирішення теоретичних і практичних завдань у галузі професійної діяльності;
- здатність організовувати навчальний процес з української літератури на засадах особистісно-орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів; проектувати та організовувати навчальний процес на рівні курсу, розділу, теми, уроку, педагогічної ситуації.

Також результатом вивчення даної навчальної дисципліни має бути здатність студента знати:

- програмні художні тексти з української літератури, що вивчаються в 9–11 класах, біографічний матеріал про письменників, визначену сукупність літературознавчих термінів та основну критичну літературу до курсу;
- принципи вивчення української літератури у старших класах ЗОШ;
- методи і прийоми викладання історико-літературного матеріалу.

вміти:

- давати цілісну характеристику історико-літературних явищ, текстів, особистостей, індивідуальної манери того чи іншого письменника, творчість якого розглядається в 9–11 класах ЗОШ;
- обирати найдоцільніші методи та прийоми з метою формування громадянських та моральних якостей старшокласників;
- шукати власні підходи у викладанні предмета;
- інтерпретувати літературні твори;
- створювати і творчо вирішувати проблемні завдання;

- організовувати навчально-пошукову роботу учнів.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Науковий семінар з проблем викладання української літератури												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	Годин	змістових модулів	Лекції	Практичні	Семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	5	10	5	150	3			30		114	6	залік
Заочна	5	10	5	150	3			8		132	10	залік

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	С	лаб	інд	с.р.		Л	С	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми занять	Змістовий модуль 1. Деякі загальні проблеми викладання української літератури (на матеріалі програми для 9 класу)											
Тема 1. Особливості подання вступної теми на початковому етапі вивчення курсу української літератури (урок у 9 класі)	8		2			6	9		1			8
Тема 2. Проблематика викладання у школі давньої української літератури	10		2			8	9		1			8
Тема 3. Оглядова шкільна лекція та міжпредметні зв'язки на ній	8		2			6	9				2	7
Тема 4. Аналіз художніх творів складної ідейно-змістової, жанрової та образної специфіки (на матеріалі поеми Т.Шевченка «Кавказ»)	12		2		2	8	9				2	7
Тема 5. Проблеми вивчення літератури рідного краю у шкільному курсі.	8		2			6	10					10

Тема 6. Підсумковий урок з української літератури в кінці навчального року: сучасні форми проведення (для учнів 9 класу)	10		2			8	10					10
Разом за змістовим модулем 1	56		12		2	42	56		2		4	50
Теми занять	Змістовий модуль 2. Ідеологічні, психологічні, естетичні чинники у вивченні предмета (на матеріалі програми для 10 класу)											
Тема 7. Школярам про літературну творчість як свідчення ідеологічної позиції письменника: Іван Нечуй-Левицький, за І. Франком, «виключно український письменник»	10		2			8	14		3		2	9
Тема 8. Психологічні чинники як засоби пояснення учням поведінки складного літературного персонажа (на матеріалі роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»)	12		2		2	8	9					9
Тема 9. Проблема вивчення старшокласниками внутрішньої сутності лірики (на матеріалі збірки І. Франка «Зів'яле листя»)	10		2			8	9					9
Тема 10. Художній світ письменника як естетична категорія і як об'єкт шкільних студій: спроба зіставлення художнього світу В. Стефаника з аналогічними світами письменників його часу	10		2			8	9					9
Разом за змістовим модулем 2	42		8		2	32	41		3		2	36
Теми занять	Змістовий модуль 3. Інші концептуальні питання у вивченні літератури (на матеріалі програми для 11 класу)											
Тема 11. Поняття «умовність зображення», «художній часопростір» як об'єкти уваги вчителя	10		2			8	10		1			9

та учнів (на матеріалі роману Ю. Яновського «Майстер корабля»)												
Тема 12. Тема висвітлення у шкільному курсі історичних умов та функціонування української літератури за кордоном: «празька школа» та Євген Маланюк як її представник	10		2			8	12		1		2	9
Тема 13. Література про межовий стан людини, яка протистоїть ідеологічно викривленій реальності (на матеріалі творчості В. Стуса)	12		2		2	8	10		1			9
Тема 14. Про роль читання людини впродовж життя. Сучасні цифрові технології, їх використання у процесі навчання та читання художньої літератури	10		2			8	11				2	9
Тема 15. Підведення підсумків роботи	10		2			8	10					10
Разом за змістовим модулем 3	52		10		2	40	53		3		4	46
Усього годин	150		30		6	114	120		8		10	132

5.2.1. Тематика індивідуальних завдань

Підготувати реферат за тематикою спецкурсу.

№	Назва теми
1	Формування моральних якостей старшокласників під час вивчення постаті Григора Тютюнника.
2	Щоденникові записи Василя Симоненка як засіб формування почуття національної гідності учнів на уроці літератури.
3	Формування моральних почуттів старшокласників у процесі вивчення особистості Івана Багряного.
4	Євген Маланюк: мемуарна та епістолярна спадщина як джерело дослідження старшокласниками індивідуальності письменника.

5.3.2. Самостійна робота

№	Назва теми
1	Проблематика викладання фольклору в 9 класі ЗОШ (аналіз науково-методичних публікацій за останні 5 років)

2	Проблематика сучасної інтерпретації життя та творчості Т. Шевченка у 9 класі ЗОШ (аналіз науково-методичних публікацій за останні 5 років)
3	Проблематика сучасної інтерпретації життя та творчості І. Франка у 10 класі ЗОШ (аналіз науково-методичних публікацій за останні 5 років)
4	Проблематика сучасної інтерпретації життя та творчості Лесі Українки у 10 класі ЗОШ (аналіз науково-методичних публікацій за останні 5 років)
5	Проблематика викладання літератури української діаспори в 10 класі ЗОШ (аналіз науково-методичних публікацій за останні 5 років)

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

поточного контролю:

- усна відповідь студента під час семінарського заняття;
- письмові завдання;

підсумкового контролю:

- залік (білети).

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є:

- самостійні письмові роботи;
- семінарські заняття;

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка А (90 – 100 балів) або "зараховано" виставляють за відповідь, яка містить вичерпне за сумою поданих знань розкриття усіх запитань, розгорнуту аргументацію кожного з положень, побудована логічно й послідовно, розкриває питання від його нижчих до вищих рівнів, а також містить приклади, які дозволяють судити про повно ту уявленість студента з поставленого питання. Відповідь повинна бути викладена гарною, багатомовною, відзначатися точним вживанням термінів, містити посилання на засвоєну навчальну літературу.

Оцінка В (80 – 89 балів) або "зараховано" виставляють за відповідь, яка містить повне, але не вичерпне за сумою виявлених знань висвітлення усіх запитань, що містяться в білеті, скорочену аргументацію головних положень, допущено порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, а розуміння теоретичних питань не підкріплено ілюстраціями. У відповіді допущено стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів.

Оцінка С (70 – 79 балів) або "зараховано" виставляють за відповідь, яка містить недостатньо вичерпне за сумою виявлених знань висвітлення питань, відсутня аргументація головних положень, допущено порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, а наведені приклади з практики не відповідають теоретичним моментам курсу. У відповіді допущено стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів.

Оцінка D (60 – 69 балів) або "зараховано" виставляють за відповідь, яка містить неповне за сумою виявлених знань висвітлення усіх питань, поверхово аргументує положення, у викладі допускає композиційні диспропорції, порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, не ілюструє теоретичні положення прикладами. Мова відповіді рясніє помилками, наявне неправильне слово- й терміновживання.

Оцінка Е (50 – 59 балів) або "зараховано" виставляють за відповідь, яка містить неповне за сумою виявлених знань висвітлення усіх питань або за незнання окремого питання із загальної кількості поставлених. У викладі студента допущені композиційні диспропорції, порушення логіки й послідовності викладу матеріалу. Студент не може відтворити основні теоретичні положення, але наводить окремі приклади з історико-

літературного матеріалу. Мова відповіді рясніє помилками, наявне неправильне слово- й терміновживання, немає розуміння окремих літературознавчих термінів.

Оцінка *FX* (35 – 49 балів) або "незараховано" виставляють у разі, коли студент протягом навчального семестру набрав недостатню кількість балів за змістові модулі, він не може бути допущеним до складання заліку. У випадку, якщо студент допущений, але його відповідь на заліку містить неправильне висвітлення питань, помилкову аргументацію, допущено помилкові умовиводи, неправильне посилення на факти та їхнє витлумачення, мова близька до суржику, він також може бути оцінений незадовільно.

Оцінка *F* (1 – 34 балів) або "незараховано" виставляють у разі, коли студент протягом навчального семестру набрав недостатню кількість балів за змістові модулі, він не може бути допущеним до складання заліку. У випадку, якщо студент допущений, але відповісти на поставлені запитання не може або відповідає неправильно, а також не може дати відповідь на жодне із поставлених додаткових запитань, така відповідь оцінюється незадовільно.

Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1 (24 б.)						Модуль 2 (16 б.)				Модуль 3 (20 б.)					Підсумковий контроль (залік)	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	40	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		

7. Рекомендована література

7.1. Базова (основна)

1. Волошина Н. Уроки позакласного читання у старших класах: Пос. для вчителя. К.: Рад. шк., 1988. 174 с.
2. Гомон П. Чи зможемо перейти Рубікон (До питання концепції літературної освіти) // Дивослово. 2000. № 10. С. 39–43.
3. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник / Упорядник О.Рома - The LEGO Foundation, 2018. - 44 с.
4. Демчук О. Життєпис письменника: Конспекти нестандартних уроків. К.: Педагогічна преса, 2002. 192 с.
5. Концепція літературної освіти в 11-річній загальноосвітній школі // Укр. мова й літ. в серед. шк., гімназ., ліц. та колег. 2010. № 10.
6. Мірошніченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підруч. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 432 с.
7. Наукові основи методики літератури: Навчально-методичний посібник / За ред. Н. Волошиної. К. : Ленвіт, 2002. 344 с.
8. Овдійчук Л. Вивчення особи письменника // Українська мова і література в школі. 2004. № 4.
9. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник. К.: Ленвіт, 2000. 384 с.
10. Пахаренко В. Основи теорії літератури. К. : Генеза, 2009. 296 с.
11. Пультер С., Лісовський А. Методика викладання української літератури. К., 2010. 144 с.
12. Рускуліс Л., Ситченко А., Мхитарян О. Корпус навчально-методичних матеріалів до дисциплін методичного циклу: навч.-метод. посіб. Миколаїв, 2020. 188 с.
13. Семенова А., Паламар О. Уроки майстерності вчителів української літератури. Тернопіль, 2009. 320 с.

14. Семеног О.М., Базиль Л.О., Дятленко Т.І. Практика в системі фахової освіти вчителя-словесника: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О.М. Семеног. К.: Фенікс, 2008. 288 с.
15. Сиротенко В., Суровцева Р. Історія української літератури ХХ сторіччя та методика її викладання. К., 2019. 392 с.
16. Ситченко А. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах. К.: Ленвіт, 2011. 291 с.
17. Солдатенков М. М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. 198 с.
18. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі: Метод. пос. для вчителя. К.: РВЦ «Проза», 1993. 255с.
19. Токмань Г. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. К.: Міленіум, 2002. 320 с.
20. Токмань Г. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2012. 312 с.
21. Токмань Г.Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. К.: Міленіум, 2002. 320 с.

7.2. Допоміжна

1. Андрусенко В. Кодекс честі як імператив життя: на прикладі життя і творчості Ліни Костенко // Дивослово. 2003. № 3. С. 43–48.
2. Богдан Л., Трескунов М., Клименко Ж. Біографічний аналіз // Всесвітня література в середніх закладах України. 2004. № 6. С. 30–33.
3. Варенко В. Вивчення творчості українських письменників ХІХ – початку ХХ століття як засіб формування християнських моральних цінностей у старшокласників (культурологічний аспект). Навчальний посібник. К.: Вид-во Європейського університету, 2005. 160 с.
4. Волошина Н.Й. Вивчення біографії письменника в єдності з його творчістю // Українська література в загальноосвітній школі. 2003. № 8. С. 2–4.
5. Жила С. «Творчість Довженка – це насамперед він сам» (До проблеми вивчення біографії Довженка у взаємозв'язку з суміжними видами мистецтва) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2002. № 3.
6. Захарова В. Формування моральних якостей в учнів на прикладі життя і творчості І. Багряного // Українська література в загальноосвітній школі. 2004. № 4. С. 34–40.
7. Коляда І. «Адже він був живою людиною, і нічого людське не було йому чуже»: кохання у житті М. Коцюбинського // Історія в школі. 2010. № 56. С. 21–27.
8. Лобода Л. Формуючи цілісну національну особистість: методологічні зауваги до вивчення творчості М. Коцюбинського // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2010. № 5. С. 20–24.
9. Михида С. М. Коцюбинський у рецепції рідних та близьких: штрихи до психологічного портрета // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2005. № 4. С. 97–103.
10. Міхно О. Психолого-педагогічні засади дослідження діяльності старшокласників у процесі вивчення української літератури // Українська література в загальноосвітній школі. 2006. № 8. С. 12–16.
11. Міхно О. Формулювання гіпотез і постановка запитань у дослідницькій діяльності учнів // УЛ в ЗОШ. 2009. № 1. С. 8–10.

12. Овдійчук Л. Вивчення особи письменника // Українська мова і література в школі. 2004. № 4.
13. Слоньовська О. Конспекти уроків з української літератури: Нове прочитання творів. 9 клас. К.: Рідна мова, 2001. 592 с.
14. Тригуб І. А. Літературознавчий контекст як ефективний засіб поглибленого вивчення художнього твору. Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 23 (2-2017). Ч. 2. С. 287–292.
15. Тригуб І. А. Особливості контекстного вивчення творчості поетів-неокласиків в умовах профільного навчання. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 10. С. 65–70 (Серія 8. «Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)»).
16. Тригуб І. А. Хмарні технології як інноваційний засіб навчання української і зарубіжної літератури в профільній школі. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя : зб. наук. пр. / Ніжинський держ. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. № 4. С. 128–133 (Серія «Психолого-педагогічні науки»).

8. Інформаційні ресурси

1. www.chtyvo.org.ua
2. www.diasporiana.ua
3. www.hurtom.com
4. www.litopys.org.ua
5. Вивчаємо українську мову та літературу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journal.osnova.com.ua/journal/4-Вивчаємо_українську_мову_та_літературу
6. Дивослово [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dyvoslovo.com.ua/>
7. Офіційний сайт Міністерства науки і освіти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
8. Семеног О.М. Електронний навчально-методичний комплекс «Словесник». – Режим доступу : <http://www.children.eduua.ne.84>.
9. Українська мова і література в школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Umls
10. Український тезаурус. – Режим доступу : http://www.geocities.com/hommah_chorny/87.
11. Шкільне життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/usi-uroky-ukrajinskoji-movy-ta-literatury/>